

DOI: 10.5281/zenodo.10023023

Muzeul cărții – între necesitate socială și inițiativă culturală

Veronica T. COSOVAN

Rezumat:

Muzeul Cărții din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova este cel mai „tânăr” spațiu muzeal din țară, creat exclusiv pentru a promova colecțiile de patrimoniu ale bibliotecii, dar și de a asigura integritatea obiectelor expuse. Ideea creării unui astfel de spațiu a pornit de la o inițiativă culturală, iar activitățile desfășurate între timp au demonstrat că un Muzeu al Cărții era demult o necesitate socială, unde membrii comunității pot să se recreeze și să poată cunoaște istoria, cultura prin intermediul patrimoniului național al țării.

Cuvinte-cheie:

patrimoniu, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Muzeul Cărții, turism, cultură.

Abstract:

The Book Museum within the National Library of the Republic of Moldova is „the youngest” museum in our country, aiming to promote the library’s heritage collections and to ensure integrity of the objects on display. The idea of creating such a space started from a cultural initiative, though the activities carried out in the meantime demonstrated that the Book Museum was a social necessity long ago. Here community members can recreate and learn about history and culture by means of the country national heritage.

Keywords:

heritage, National Library of the Republic of Moldova, The Book Museum, tourism, culture.

Cu toții știm că moștenirea culturală a fiecărui popor exprimată prin documente patrimoniale, situri arheologice, ansambluri de arhitectură și tradiții orale, este una dintre cele mai importante premise care contribuie la culturalizarea/educarea societății și la păstrarea identității naționale [6]. În prezent, noțiuni precum „bibliotecă”, „muzeu”, „arhivă”, „centru de informare”, „centru memorial” se întrepătrund în întreaga lume. Această tendință este justificată de globalizarea sectorului cultural. În acest context bibliotecile ca *fenomen cultural* joacă un rol important nu doar în prezervarea memoriei naționale, dar și contribuie la diversificarea formelor de „recreere și agrement” a societății, utilizând în acest scop instrumente nespecifice activității biblioteconomice, precum elemente din activitatea muzeală [4].

Moștenirea culturală a Republicii Moldova este foarte diversă și concentrată în mare parte în colecțiile bibliotecilor, arhivelor și muzeelor țării. Una din cele mai semnificative instituții de cultură din țară, care are în gestiunea sa adevărate exemplare ce fac obiectul patrimoniului cultural mobil, este Biblioteca Națională a Republicii Moldova [3]. Dintre cele 2,5 milioane documente, cca 35 mii unități reprezintă patrimoniul mobil cultural cu valoare științifică, istorică, literară, paleografică, bibliofilă, cartografică pentru țară și care face parte din Programul Național „Memoria Moldovei”. La 14 iunie 2018 Biblioteca Națională a Republicii Moldova a deschis un *Muzeu al Cărții* în cadrul secției Carte veche și rară, dotat cu echipament expozițional modern, prevăzut să asigure un microclimat deosebit pentru păstrarea comorilor scrise ale țării. Amenajarea spațiului a fost posibilă grație implementării proiectului „Salvgardarea hrisoavelor basarabene din perioada țaristă (1812-1917)”, cu finanțare din partea Ambasadei SUA, de la Chișinău, prin intermediul programului „Fondul Abasadorilor pentru conservarea culturală”. *Muzeul Cărții* a oferit bibliotecii posibilitatea de a valorifica documentele patrimoniale cunoscute anterior unui cerc restrâns de cercetători prin intermediul noilor forme și metode inovaționale. În epoca tehnologiilor digitale, *Muzeul Cărții* a devenit spațiul în care cetățeanul are ocazia să cunoască și să admire gratis, în comparație cu muzeele, monumente originale ale culturii scrise. Cartea este prezentată în principal nu ca un banal suport de informație,

ci ca un obiect de artă, care reflectă realizările științifice, tehnice, obiceiurile și gusturile artistice ale epocii din care provin.

Inițial, direcția de bază a activității *Muzeului Cărții* a fost activitatea expozițională, ca cea mai eficientă formă de publicitate și popularizare a colecțiilor bibliotecii, orientată spre creșterea gradului de conștientizare a publicului vizavi de colecțiile unice ale țării, care se află în gestiunea Bibliotecii Naționale. Alături de documente scrise, sunt expuse obiecte muzeale ce au tangență cu istoria cărții, scrisului și a tiparului. Dacă la început acumularea obiectelor muzeale se realiza doar de colaboratori, pe parcurs, vizitatorii din propria inițiativă, ca urmare a vizitării muzeului, au dorit să ne pună la dispoziție astfel de obiecte pe care le aveau acasă, pentru a le face cunoscută povestea lor ca parte a memoriei locale. Obiectele expuse acționează ca mijloc de interconectare dintre oameni și perioada istorică pe care o prezintă.

Organizatorii conceptualizează expozițiile într-un mod contemporan, interactiv și inovațional, folosind de multe ori elemente ludice. Un exemplu elocvent în acest sens este expoziția „Dincolo de carte”, organizată în cadrul celei de-a 5-a ediție a Nocturnei bibliotecilor (2020). Pentru a capta atenția publicului, colaboratorii secției *Carte veche și rară* și-au „pus la lucru” creativitatea și ingeniozitatea. Inspirându-se din activitatea marilor artiști contemporani, au creat 25 de compoziții moderne din cărți, file, coperte și alte obiecte, în tehnica book-folding, care-și are originile în arta japoneză origami. Scopul acestei expoziții a fost de a pune în lumină rolul cărții ca sursă de inspirație și operă de artă.

Pentru a spori interesul față de patrimoniul documentar național și față de lectură, în anul 2020 au fost concepute activități educative, cumulate în cadrul a două servicii moderne precum: *Biblioturism* și *Școala Altfel*, prin intermediul cărora este asigurat nu doar accesul la varietatea patrimoniului cultural pentru toate categoriile de utilizatori, indiferent de starea socială, sau identitatea etnică, dar are loc asimilarea noilor informații din domeniul culturii universale și redescoperirea experiențelor culturale în domeniul artei sau istoriei. Prin implementarea serviciului *Biblioturism* sunt realizate activități caracteristice turismului cultural precum: biblio-tururi, ghidaje in-

formativ-cognitive. Bibliotuururile vizează nemijlocit și spațiile de amplasament ale bibliotecii, în special blocul 2, care este monument de arhitectură de importanță națională din secolul al XIX-lea. Acest monument este cunoscut mediului științific și publicului larg ca cea de-a 3-a clădire a primului seminar teologic din țară, și prin faptul că aici au studiat mai multe personalități ale culturii printre care - Alexei Mateevici, autorul versurilor imnului țării noastre. Baza ghidajelor informativ-cognitive sunt proiectele expozițional-muzeale elaborate în cadrul anumitor evenimente culturale, pentru care există un interes din ce în ce mai mare. Acest interes are loc în legătură cu dezvoltarea turismului cultural.

Unul dintre ghidajele cu cea mai mare priză la utilizatori - *Invenții care au marcat istoria*, care pe lângă materialul istoric captivant, a oferit vizitatorilor posibilitatea de-a afla cum se confecționa hârtia, cum lucra un teasc tipografic pe timpuri. Limba de comunicare este atât româna, cât și rusa, engleza și franceza. Anual sunt realizate cca 3000 excursii pentru 8 000 vizitatori.

Din agenda programului educațional **Școala altfel**, fac parte activități interactive de învățare specifice turismului educațional, precum programele educative și ateliere de scriere interactivă, structurate într-o ofertă educațională, desfășurate gratis, la solicitare. Programele educative se adresează publicului larg, ele fiind adaptate fiecărui grup de vârstă. Formatul lor prevede abordarea unor teme relevante din programa școlară. Fiecare activitate este precedată de o amplă documentare a subiectului folosind surse de informare din bibliotecă. Până acum, s-au organizat următoarele proiecte educative: *O Lume Magică a Cărții* - proiect cultural-educativ pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 7 și 12 ani, care are ca scop implicarea și atragerea elevilor în diverse activități educative, utilizând jocul, cartea și lectura. *De la papyrus la tabletă: povestea scrisului și a cărții* este un proiect educativ axat pe istoria scrisului, alfabetului, cernelei și a hârtiei. *Misterele Culturii Antice* este prezentat sub formă de lecție deschisă pentru studenții instituțiilor de profil. Sub formă de prelegeri au fost concepute programele educative: *Invenția scrisului i-o pagină importantă în evoluția omenirii* și *Evoluția cărții în timp și spațiu*, concepute să reflecte evoluția formelor

și suporturilor de scriere, activitatea tipografică în Europa și Țările Românești, arta poligrafică de pe mapamond. Un program deosebit este *Ora de istorie la bibliotecă*, realizat în colaborare cu profesorii de istorie din instituțiile de învățământ general din țară. Ca urmare a desfășurării proiectelor educaționale, a parvenit ideea de a organiza ateliere interactive, care ar permite vizitatorilor să simtă contextul epocii istorice în cadrul proiectelor. Scopul atelierelor fiind oferirea posibilității participanților de a interacționa direct cu obiectele specifice scrisului, precum: stilusul, pana, călimara etc. și cu exemplare inedite din colecțiile de patrimoniu. Aceste forme de activitate în cadrul *Muzeului Cărții* sunt foarte solicitate, se organizează gratuit, la cerere, prin înscriere cu minim o săptămână înainte. Tematica atelierelor de scriere interactivă este organizată să pună în valoare scrierea egipteană, cea șumeriană, feniciană, scrierea romană dar și scrierea chirilică română. Desigur că participanților li se vorbește despre contextul istoric în care au apărut și s-a dezvoltat scrierea. Ei nu doar cunosc vechile scrieri, ci au ocazia unică să confecționeze tăblițele de lut, folosind lutul veritabil sau poliberic, să pregătească un stilus din trestie sau o tăbliță cerată.

Oferta educațională a trezit interes și anumitor agenții de turism și de ghidaj din țară precum VanesaTur, AsaltTur, Cunoaște-ți Țara. Impactul acestei colaborări este promovarea patrimoniului nu doar în rândul localnicilor, ci și în rândul turiștilor străini din Olanda, Germania, Italia, Portugalia, Japonia, Rusia, România, Bulgaria, Spania, Grecia, Cuba, iar cel mai recent fiind din statul american Colorado (SUA).

Un factor foarte important, ce nu poate fi trecut cu vederea, și care asigură activitatea muzeală, este factorul uman, deoarece valoarea obiectului este pusă în evidență datorită cunoștințelor complexe în domeniul artei, istoriei, geografiei, literaturii ale personalului, iar interesul în rândul utilizatorilor depinde în mare măsură și de abilitățile de promovare de care colaboratorii dau dovadă.

Merită de menționat interesul pe care l-a provocat *Muzeul Cărții* altor instituții de cultură din țară, care s-au arătat predispuse spre organizarea activităților conexe de promovare și valorificare a patrimoniului. Astfel,

Agenția Națională a Arhivelor a binevoit să organizăm un șir de expoziții dedicate culturii medievale scrise și, grație acesteia, pentru prima dată la Biblioteca Națională au fost expuse acte medievale din timpul lui Ștefan cel Mare. A răspuns pozitiv și Facultatea de Design de la UTM, la propunerea de a expune lucrările studenților de la această universitate, în cadrul unei activități dedicată *Zilei Internaționale a Scrisului de Mână* (2021). Institutul de Istorie al Academiei de Științe a venit cu ideea de a realiza o reuniune științifică dedicată tipăririi primei Biblii în limba română, acum 330 ani (Biblia din 1688). Pe parcurs ne-am bucurat și de colaborarea cu biblioteca-institut a Academiei de Științe „Andrei Lupan” prin intermediul căreia am adus în vizorul publicului primele scrieri juridice tipărite pe pământ românesc: *Pravila de la Govora*, tipărită în 1640. În vara anului 2022, pentru prima dată, *Muzeul Cărții* a contribuit la realizarea programului estival al Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu” – „Provocarea verii”.

Prin aceste activități, echipa muzeului a reușit să transforme Biblioteca Națională într-un mediu multifuncțional cu spații performative.

Iată că, pornind de la o inițiativă culturală, *Muzeul Cărții* din cadrul Bibliotecii Naționale contribuie la sporirea imaginii acesteia ca spațiu cultural și la revigorarea și punerea în valoare a memoriei colective a țării.

Cei 4 ani de experiență au demonstrat că *Muzeul Cărții* este o necesitate socială, deoarece participă la consolidarea comunităților locale, prin implicarea nemijlocită a locuitorilor în activități de revitalizare a elementelor de patrimoniu și în același timp, a devenit o platformă publică deschisă pentru autoeducație, și asta datorită concentrării eforturilor de comunicare cu vizitatorii și utilizării active a colecțiilor în programe educaționale. *Muzeul Cărții* deschide o nouă perspectivă bibliotecilor de a deveni parte a turismului cultural și educațional prin transformarea lor în spațiu de învățare permanentă și un mediu pentru inspirație [5].

În concluzie putem afirma că, *Muzeul Cărții* contribuie nu doar la procesul de conservare a patrimoniului cultural, dar și la dezvoltarea așa-numitei societăți a cunoașterii [1].

Referințe bibliografice:

1. CHIRIAC, Lilia. Turismul cultural ca formă de valorificare a Patrimoniului cultural. In: Competitiveness and sustainable development in the context of european integration. Materiale ale Conferinței economice internaționale. 4-5 noiembrie, 2021. Chișinău, 2021, pp. 212 – 215.
2. COMENDANT, Vasile. Valorificarea turismului de către autoritățile publice pentru promovarea patrimoniului cultural național. In: Teoria și practica administrării publice. Materiale ale Conferinței științifico-practice cu participare internațională. 17 mai 2019. Chișinău, 2019, pp. 164 – 169.
3. COSOVAN, Veronica. Colecțiile de patrimoniu: conținut, acces, valorificare. In: Biblioteca Națională a Republicii Moldova – meridianul zero al sistemului național de biblioteci (1991-2016). Chișinău, 2016, pp. 22-30.
4. COSOVAN, Veronica. Muzeul Cărții – inovații în promovarea patrimoniului documentar. In: Magazin bibliologic. 2018, Nr 3-4, pp. 10-14.
5. COSOVAN, Veronica. Turismul cultural și educațional – o nouă perspectivă în activitatea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. In: Magazin bibliologic. 2022. Nr. 3. pp. 44 - 47.
6. LEGE Nr. 280 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil. In: Monitorul Oficial. 2011, 27 apr. Nr. 82-84.